

«ЗЕЛЕНІ» КЛАСТЕРИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТРУКТУРНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Коцко Тарас Аркадійович

кандидат економічних наук,

доцент кафедри менеджменту підприємств,

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Одним з ключових напрямів економічної політики держави є створення стійких передумов збалансованого розвитку структури економічної системи країни. У контексті економічних реформ в Україні, завдання забезпечення структурної збалансованості економіки мають стратегічне значення з точки її конкурентоспроможного розвитку. Як відомо, базовою проблемою економіки України була і залишається наявність значних диспропорцій в її структурі [1, с. 273–307; 2, с. 70–92], успадкованих значною мірою від економічної моделі УРСР – галузевих, відтворювальних, зовнішньоекономічних тощо. За період військового протистояння з Російською федерацією, структура української економіки зазнала значних змін, які можна оцінювати як в позитивному, так і негативному аспектах. Разом з тим, структура економіки не набула характеру прогресивності, проте завдання її збалансування суттєво ускладнились.

Руйнування окремих галузей, міжгалузевих комплексів поглибили структурні диспропорції, обмеживши потенціал прояву навіть факторів екстенсивного характеру, які б дозволяли активізувати динаміку її розвитку в межах деформованої структурної системи. Очевидно, що в контексті повоєнного відновлення економіки України, необхідно буде вирішувати цілий комплекс задач її структурної трансформації та розвитку з урахуванням пріоритетів як інноваційного характеру, так і безпекового.

Створення кластерів, в тому числі «зелених» кластерів, в якості інструменту економічної політики держави широко практикується в різних країнах [3, с. 4–5; 4, с. 75–76]. З точки зору структурної складової політики, такий інструмент має свої особливості, потенційно розширює можливості реалізації економічних, екологічних, соціальних та інших пріоритетів, які дозволяють активізувати імпульси формування нової моделі економіки.

У контексті завдань структурних трансформацій поняття «зеленого» кластеру слід розглядати як територіально локалізовану інтегровану форму взаємодії підприємств різних галузей, науково-дослідних та

освітніх установ, органів державної влади, суб'єктів фінансового сектору та інших інституцій. Основною метою такої взаємодії є розроблення та впровадження ресурсозберігаючих технологій, розвиток екологічно-орієнтованих виробництв, екологічна модернізація територіально-виробничих систем на засадах ефекту синергії, забезпечення їх ресурсоефективності та сталості. Це, у свою чергу, дозволяє розвивати ефективні механізми міжрегіональної інтеграції та підвищити якість економічного розвитку на загальнодержавному рівні.

Кластерний підхід до структурної політики логічно враховує і специфіку завдань повоєнного відновлення економіки України. Адже вирішувати завдання формування нової моделі економіки України неможливо буде лише орієнтуючись на ліберально орієнтовані принципи, необхідність активної ролі держави стає очевидною. Саме кластерні утворення дозволяють збалансовано інтегрувати інструменти ринкового та державного впливу, враховуючи інтереси локалізованих територіально-виробничих систем. Такі механізми посилюють вмотивованість органів державної влади, сприяють розвитку політичної конкуренції та відповідальності на регіональному рівні, фактично розширюючи інструментарій економічної політики регіональних органів влади. Локалізація такої взаємодії дозволяє більшою мірою враховувати специфіку економічного потенціалу територіальних утворень, інтересів їх економічних суб'єктів, що фактично дозволяє перейти до нової моделі економічної політики держави, яка створює необхідні умови інтеграції інструментів різного ієрархічного рівня.

У системі напрямів економічної політики структурної трансформації економіки України, створення передумов формування «зелених» кластерів слід розглядати в якості окремого напрямку, стратегічно орієнтованого характеру, який логічно доповнює класичну систему інструментів структурної політики. Такий напрям політики розширює потенційні можливості впливу на інвестиційні процеси, їх спрямованість, галузеву структуру територіально-виробничої системи, її освітню, наукову та інші сфери [3, с. 12–14], що визначає характер та динаміку структурних трансформацій, формує потенціал стійкості локальних економічних систем, визначає вектор її сталого розвитку.

Систематизуючи потенційні переваги кластерного підходу в контексті структурних трансформацій з точки зору розвитку територіально-виробничих систем, слід виділити такі:

– активізація імпульсів інноваційного розвитку господарюючих суб'єктів на рівні окремих територіально-виробничих систем у межах кластерних утворень, а також розвиток інноваційного потенціалу територій на основі посилення взаємодії суб'єктів кластерів і більш повної реалізації їх економічного потенціалу;

– розширення можливостей економічного розвитку територіально-виробничих систем і забезпечення представництва та просування їх інтересів на різних рівнях управлінської ієрархії через формалізацію кластерних утворень, визначення стратегічних засад їх функціонування;

– підвищення ефективності використання економічних ресурсів територіально-виробничих систем у межах кластерних утворень через посилення взаємодії їх суб'єктів, розширення сфер господарської діяльності, активізацію імпульсів інноваційного розвитку;

– посилення територіальної концентрації економічної діяльності внаслідок зростання інвестиційної привабливості кластерних утворень, розвиток виробничої інфраструктури, що розширює можливості ефективного використання ресурсного та науково-технічного потенціалу регіону;

– виникнення нових можливостей технологічної модернізації виробництва у межах кластерних утворень, зокрема шляхом впровадження інноваційних, ресурсоефективних та екологічно-орієнтованих технологій;

– створення стійких передумов структурної модернізації економіки у межах кластерних утворень, що передбачає формування відповідної інституційної інфраструктури, нових високотехнологічних виробництв, а також поступове заміщення низькоефективних секторів промислового комплексу;

– формування ефективних виробничих і технологічних ланцюгів створення доданої вартості, що забезпечує підвищення економічної ефективності виробництва та конкурентоспроможності продукції, а також посилює «точки економічного зростання» на основі поглибленої інтеграції структурних складових економічного потенціалу регіону;

– диверсифікація економічної структури територіально-виробничих систем, що підвищує їх стійкість до впливу зовнішніх дестабілізуючих факторів, забезпечує гнучкість реагування на зміни ринкового середовища, розширює можливості структурного розвитку економіки;

– посилення інтеграції регіональних економічних систем у національні та міжнародні економічні системи, що сприяє зростанню їх інвестиційної привабливості та стимулює структурний розвиток;

– створення умов для формування нових центрів економічного зростання, які забезпечують довгостроковий структурний розвиток територій та структурний ефект макроекономічного рівня.

Потенційні можливості кластерного підходу безпосередньо пов'язані з виникненням ефектів, які формують передумови структурного розвитку територіально-виробничих систем. Якість розвитку забезпечується найбільш ефективним поєднанням комплексу складових економічного потенціалу територіально-виробничої системи. Зазначена перевага є однією з основних, оскільки пов'язана зі створенням найбільш

сприятливих можливостей для реалізації та розвитку економічного потенціалу регіону, вона природньо доповнює вертикальну модель структурної політики горизонтальною, інтегруючи механізми різних рівнів.

Для України «зелені» кластери як інструмент структурної політики мають стратегічне значення в контексті завдань післявоєнного відновлення. Вони потенційно формують основу для екологічно-орієнтованого та конкурентоспроможного розвитку регіональних територіально-виробничих систем, забезпечення їх стійкості та поступу в напрямі європейської інтеграції. На початковому етапі повоєнного відновлення важливо створювати базові механізми формування кластерних утворень обмежуючи роль держави в забезпеченні їх діяльності. Реальний розвиток кластерів, який генеруватиме економічні ефекти може забезпечуватись політикою загальнодержавного рівня, спрямованою на формування сприятливого інвестиційного клімату, що передбачає відповідні інституційні зміни. За таких умов, кластерні утворення перетворюватимуться на реальні інструменти інноваційного розвитку та стимулювання структурної збалансованості економічних систем.

Список використаних джерел:

1. Структурна гармонізація економіки України як чинник економічного зростання / За ред. д-ра екон. наук І.В. Крючкової. Київ : «Експрес», 2007. 520 с.

2. Оцінка інноваційного розвитку та структурні трансформації а економіці України: колективна монографія / [Єгоров І.Ю., Кіндзерський Ю.В., Бажал Ю.М. та ін.] ; за ред.: чл.-кор. НАН України І.Ю. Єгорова та д.е.н. Ю.В. Кіндзерського ; ДУ «Ін-т. екон. та прогноз. НАН України». Київ, 2023. 240 с.

3. Панцир С.І. Принципи організації екокластерів. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/7e4193e5-983c-44ad-a74a-a071fdf1973c/content>

4. Лазебник Л.Л., Соколова О.М. Інноваційні кластери як об'єкт державної структурної політики України. *Економічний вісник. Серія: Фінанси, облік, оподаткування*. 2021. Вип. 7. С. 74-85. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ehsfat_2021_7_9